

OFFENTLIG UPPHANDLING

– med fokus på närmat

Svenska lantbruksproducenternas
centralförbund SLC r.f.

NÄRMAT ÄR MÖJLIGT

Helhetstänkande ska vara ledstjärna i den offentliga upphandlingen. Detta tål att uppmärksammas i synnerhet i all upphandling som gäller mat. Regeringens närmatprogram har som målsättning att stärka närmatens ställning, genom att förbättra och stärka småföretagarnas och närmatproducenternas möjligheter att delta i konkurrensutsättningen vid offentlig upphandling.

Kommunerna och städerna skall i sin upphandlingsstrategi definiera vilka linjedragningar man valt. Som kommunal upphandlare har man, om en medveten vilja finns, möjlighet att via kvalitetskriterier välja närmat. Priset är endast ett av flera valbara urvalskriterier.

EU-direktivet om offentlig upphandling är under förnyelse, men det torde inte bli klart ännu under år 2013. Om direktivet godkänns kommer det att ha återverkningar i vår nationella lagstiftning.

Kotimäiset Kasviseet ry / Teppo Johansson

VAD SÄGER LAGEN OM OFFENTLIG UPPHANDLING? Hur välja närproducerat och samtidigt följa lagen?

Aktuell lagstiftning

Lag om offentlig upphandling (348/2007) www.finlex.fi

Kommande direktiv

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV OM OFFENTLIG UPPHANDLING

Ett av huvudsyftena med direktivet är att förenkla upphandlingsförfarandena och göra dem mer flexibla, bland annat genom att informations- och rapporteringsskyldigheterna skall förenklas. Ett införande av så kallade livscykelkostnader skulle leda till att andra än rent monetära kostnader skall beaktas. Även bättre marknadstillträde för små och medelstora företag är en del av direktivets huvudsakliga innehåll. Kommissionens princip om att gynna korta distributionskedjor stöder närmatens ställning i upphandlingen. På den rent administrativa sidan föreslås att varje EU-stat skall ha ett eget oberoende tillsynsorgan.

Observera att för Åland hör frågor kring upphandling till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet.

Vad är inte tillåtet enligt lagen?

Det är inte tillåtet att direkt ha närmat eller inhemsk mat som kriterium vid upphandling av livsmedel.

POTATIS FRÅN EN LOKAL PRODUCENT ELLER FRÅN UTLANDET?

Kommunala upphandlaren frågar och experten svarar

K: Som kommunal upphandlare får jag inte välja att köpa potatis från en lokal producent om jag får förmånligare anbud från ett annat land. Är det sant?

E: Nej, det är inte sant. I anbudsförfrågan är priset endast ett av flera valbara urvalskriterier.

K: Jaså. Kan du ge något exempel?

E: Naturligtvis! Här får du ett: Tiden från det att potatisen är tvättad och skalad till att den ligger i kommunkökets kast-rull får vara max två timmar.

K: Men det betyder ju i praktiken samma som att säga att vi köper bara finländsk och närproducerad potatis!

E: Kan hända, men du har följt lagen.

K: Och ingen kan säga att jag fuskat och rört mig i en gråzon?

E: Nej, det kan ingen säga.

K: Fantastiskt! Nu ska det upphandlas!

E: Lycka till!

Kotimaiset Kasvikset ry

SAKER SOM TÅL ATT TÄNKAS PÅ

Kommunens upphandlingsstrategi. Här definierar man tydligt målsättningarna med kommunens upphandling och slår fast vilka kvalitetskrav som tillämpas. Vad är det övergripande syftet med upphandlingen och hur når man bäst dit?

Tröskelvärdet. För varor är gränsen 30 000 euro för att upphandlingen ska falla inom ramen för upphandlingslagen. Upphandlingar som underskrider 30 000 euro sköts som små upphandlingar. Även små upphandlingar ska konkurrensut-sättas, men då följer man de upphandlande enheternas egna upphandlingsan-visningar.

Upphandlingskontraktet. Observera att lagen inte innehåller bestämmelser om hur ett upphandlingskontrakt skall se ut. Upphandlingskontraktet uppstår genom undertecknandet av ett skriftligt kontrakt.

Information och aktivitet. Det gäller för alla parter, såväl upphandlaren som producenterna. God marknadskännedom ger möjligheter till lyckad upphand-ling. Med god marknadskännedom är det också lättare att välja ändamålsenliga upphandlingsförfaranden och tillämpa dem i olika slags upphandlingar.

ANBUDEFÖRFARANDET I PRAKTIKEN

Köparen skall planera och kartlägga upphandlingsbehovet och är den som genom sin anbudsfrågan styr vad den vill ha. Köparen skall ställa objektiva krav som hänför sig till livsmedlets egenskaper och som har betydelse för att kunna avgöra vilket anbud som totalekonomiskt är mest fördelaktigt.

Upphandlaren och producenten/säljaren får vara i kontakt innan anbudsförfarandet satt igång. Det är med andra ord lagligt att kommunicera med lokala producenter om hurdan kapacitet och möjlighet de har att medverka i anbudsgivningen. När anbudsförfarandet har startat är detta inte längre möjligt.

Tips och saker att tänka på:

- **Kontraktstidens längd.** Hur långa kontrakt är önskvärda?
- **Samarbete.** Kan de lokala producenterna samverka på något vis, genom företagarringar?
- **Delanbud.** Är det möjligt att göra delanbud eller göra upp mindre helheter?
- **Tidpunkt.** Välj rätt tidpunkt på året så att producenterna kan planera sin sådd och produktion

Johannes Jansson/norden.org

HUR KAN VI INOM RAMEN FÖR UPPHANDLING FÅ MED FLER NÄRPRODUCERADE ALTERNATIV?

Kommunala beslut har långtgående konsekvenser för samsättningen, ekonomin och miljön i den egna kommunen, men även för hela regionen och landet. En välorganiserad upphandling med tydliga krav ger möjligheter till uppföljning, vilket är en viktig förutsättning för att verksamheten ska kunna utvecklas.

Fastän upphandlingslagen inte tillåter att man direkt förutsätter att maten bör vara lokalt producerad kan livsmedlens egenskaper användas som upphandlingens minimikrav eller jämförelsegrunder. Då har den närproducerade maten goda möjligheter att klara sig i anbudstävlingen.

Några exempel på hur man kan få med flere närproducerade alternativ i upphandlingen:

- Genom att godkänna delanbud. Det är viktigt att den upphandlande enheten vågar spjälka upp anbudsfrågan. Om upphandlingen sker i alltför stora helheter, blir utbudet ensidigare.
- Genom att använda leveranstiden och produktens färskhet som ett kriterium, genom att exempelvis säga "från att brödet gräddas tills det serveras får det vara max x antal timmar" eller "potatisen skall levereras före kl. 07.00 x antal gånger per vecka".
- Krav som är förknippade med leveranskedjans korthet kan även beaktas när man bedömer hur leveranskedjans längd påverkar livsmedlens kvalitet och miljöverkningar.
- Genom att ha miljöaspekter som ett urvalskriterium för att främja hållbar utveckling. Exempelvis genom att kräva att livsmedel skall vara producerade så att de uppfyller gällande djur- och miljöskyddslagstiftning.
- Ekologiskt producerad mat kan också vara ett urvalskriterium som i vissa fall kan innebära att maten är närproducerad.

VAD GÖR MAN EFTER ANBUDSFÖRFRÅGAN?

Kommunala upphandlaren frågar och experten svarar

K: Vad gör vi sen när vi har skickat ut anbudsfrågan?

E: Aha, ni funderade igenom vad ni önskade och skickade sen ut en anbudsfrågan?

K: Det var ju det jag sa!

E: Bra, väl jobbat! Sen skall du tänka på följande fyra punkter:

1. Kontroll av lämplighet, d.v.s. har anbudsgivaren bl.a. skött sina skatter, uppfylls de tekniska kriterierna, är kapaciteten tillräcklig, finns det tillräcklig yrkeskompetens mm.

2. Kontroll av själva anbudet. Uppfylls de ställda kriterierna?

3. Jämförelse av de anbud som klarar punkt 1 och 2.

4. Val och beslut.

K: Utmärkt, så här gör vi! Och sen var det klart? Inget mer att komma ihåg?

E: Hmm... javisst, en sista sak skall du ännu tänka på! Glöm inte uppföljningen av upphandlingen!

K: Tack för tipset!

Kom ihåg att kommunal upphandling är en helhetsbedömning! Upphandlingslagen bestämmer HUR man skall köpa, inte VAD.

**Vill du veta mer om upphandling
eller se hur ett upphandlingsavtal
kan se ut? Läs mer på SLC:s webb-
sida www.slc.fi/upphandling.asp**

Andra informationskällor om upphandling:

www.upphandling.fi

www.ekocentria.fi

www.hankintaohjeistus.fi

www.laatuketju.fi

www.portaatluomuun.fi

www.kommunerna.net

**Kommunförbundets rådgivningsenhet
för offentlig upphandling ger avgiftsfri
rådgivning via telefon och e-post gällande
tillämpning av upphandlingslagstiftningen.
Mer info: www.upphandling.fi.**

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.
Fredriksgatan 61 A 34, 00100 Helsingfors
tel. 09 5860 460, fornamn.efternamn@slc.fi
www.slc.fi, www.facebook.com/SLC.fi